

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Počátky Čech královských
Vovsová Marta

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Počátky Čech královských

Vovsová Marta

Vedoucí práce:

PhDr. ThLic. Drahomír Suchánek, Ph.D.

Katedra antropologických a historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013 .....

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 NÁČRT AKTUÁLNÍ SITUACE	8
2.1 Čechy na konci doby knížecí	8
2.2 Fridrich Barbarossa.....	13
3 ČECHY KRÁLOVSKÉ	17
3.1 Nástup Přemysla Otakara I.	17
3.2 Přemyslovi vztahy mezi Štaufy a Welfy	19
3.3 Zlatá bula sicilská	23
3.3.1 Boj Fridricha proti Otovi	25
3.4 Otázka nástupnictví	26
4 HOSPODÁŘSKÉ SOUŽITÍ (Čechy na přelomu 12./13. století).....	29
4.1 Spor pražského biskupa Ondřeje s českým králem Přemyslem Otakarem I.....	29
4.2 Podoba šlechty	32
4.3 Kolonizace	33
4.3.1 První počátky kolonizace českých zemí	35
4.3.2 Městské zřízení	37
4.3.3 Finance a mincovní reforma.....	38
5 ZÁVĚR	41
6 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	43
7 RESUMÉ	45

8 SEZNAM PŘÍLOH	46
9 PŘÍLOHY	47

1 ÚVOD

Má bakalářská práce s názvem Počátky Čech královských zachycuje dobu před královstvím, kdy byl panovník vázán na císaře a českou šlechtu. Jedná se o přelom Čech v době knížecí a královské. V práci šlo o zachycení a zmapování základních momentů nastávající přeměny, nyní v českém království. Za důležitý okamžik považuji nástup českého krále Přemysla Otakara I., který svým diplomatickým jednáním získal pro svou zemi dědičnou královskou hodnost. Svou práci jsem proto zaměřila především na způsob vlády tohoto panovníka a opatření privilegií, která mu během jeho úřadu byla udělena.

Cílem mé práce bylo přiblížit situaci probíhající nejen před počátkem vlády Přemysla Otakara I., ale i jeho následné panování a vztahy v zemi. Je možné, že způsob jakým tento král udělená privilegia získal, se může zdát poněkud zvláštní. Ovšem jeho vláda a neustálé přecházení od jednoho k druhému nebylo v této době nic neobvyklého a současně mělo diplomatický záměr.

Téma jsem si vybrala z vlastního zájmu seznámit se hlouběji s tématem a souvislostmi týkající se této zásadní změny naší země, Zlaté buly sicilské, silnou povahou a osobou panovníka Přemysla Otakara I.

Text práce je rozdělen do tří kapitol. V první kapitole je zaměřena pozornost na panovníky české země před změnou, tedy na Jindřicha Břetislava, rázného a politicky obratného císaře Fridricha I. Barbarossu, na jeho časté zásahy do politického dění a řízení Čech. Ve druhé kapitole je zaznamenána snaha předchozích přemyslovských panovníků o získání tolik chtěné královské dědičné hodnosti. Dále se věnuji Přemyslu Otakaru I., získání trůnu, spolupráce a uzavření velmi nečekané dohody s bratrem Vladislavem Jindřichem, přínosy v pozici panovníka a krále, cesta k získání královské hodnosti. S tím je spojené vydání Zlaté buly sicilské, která si zaslouží svoji pozornost. Současně i důvody k jejímu vydání a zejména cenný obsah této listiny pro Českou zemi.

V poslední kapitole jsme se věnovala církevním záležitostem, zvláště vzniku a řešení sporu Přemysla Otakara I. s pražským biskupem Ondřejem a

úlohou papeže Inocence III. Dále jsme uvedla podobu, probíhající přeměnu a vývoj české země v počátcích Čech královských. Závěr práce obsahuje nastávající osidlovací proces, podobu vznikajících městských zřízení, ražbu a rozvoj mincí.

Pro sepsání práce jsem použila literaturu převážně od Josefa Žemličky – (Počátky Čech královských, Přemysl Otakar I., Století posledních Přemyslovců, Čechy v době knížecí). Kniha Počátky Čech královských byla stěžejní knížka, kde jsem se mohla hlouběji seznámit s jednaným obdobím. Pro přiblížení konce doby knížecí a knížetem-biskupem Jindřichem Břetislavem mi posloužila kniha Čechy v době knížecí. Martin Wihoda (Zlatá bula sicilská), tato kniha pro mne byla přínosem při bližším seznámením obsahu stejnojmenné listiny. Vratislav Vaníček (Velké dějiny zemí koruny české), David Kalhous (České země za prvních Přemyslovců v 10. – 12. století), Zdeněk Fiala (Přemyslovské Čechy), Petr Sommr, Josef Žemlička a kolektiv autorů (Přemyslovci, budování českého státu) je přehled celé vlády Přemyslovců a vznikajících změn v době jejich vlády.

2 NÁČRT AKTUÁLNÍ SITUACE A POMĚRŮ

2.1 Čechy na konci doby knížecí

Doba knížecí se týká rodu Přemyslovců, synů bájného Přemysla Oráče. Součástí této doby je právo panování nejstaršího z rodu s vrchní mocí v Čechách a na Moravě. Ale získat moc a vládu se pokoušeli a nárokovali další rodiny. Ze strany Břetislava I. došlo k vydání stařešnického zákona, uzákonění vlády vždy nejstaršího legitimního příslušníka z rodu.¹ „*Toto ustanovení vycházelo z názoru, že panství v českém státě je věcí celého rodu (nikoli tedy jen právě vládnoucího knížete a jeho užší rodiny) a že se tedy také všichni příslušníci rodu na ní svým způsobem podílejí.*“² Změna panovníka mohla ovšem nastat také například povstáním proti právě vládnoucímu knížeti nebo válkami mezi kandidáty.

V roce 1172 se právě vládnoucí kníže Vladislav II. pokusil o zajištění panování svému synovi Fridrichovi (Bedřichovi). Vzdal se vlády ve prospěch svého syna a předal mu panství, při tom obešel veškerá dosavadní pravidla jako volební shromáždění nebo vyjádření císaře. To vyvolalo několik let trvající boje o vládu v přemyslovské zemi, zejména mezi dvěma přemyslovskými rodinami.³ Jednou byly potomci Vladislava II., tedy Bedřich, Přemysl, a Vladislav Jindřich, rod nazývaný Vladislavovci a dále synové Soběslava I. a to Soběslav, Oldřich a Václav zvaní Soběslavovci.⁴ Mezi ostatní kandidáty patřili potomci bratrů Vladislava II., Děpoltici a Jindřich Břetislav. K tomu všemu ještě znojemský Ota Konrád, který se snažil o získání co největší moci na Moravě. Pokud nastala podobná situace jako tato, měl o volbě českého knížete rozhodnout dle svého vlastního uvážení císař, kterým v tuto dobu byl Fridrich I. Barbarossa. Ovšem takto zvolený, tedy císařem dosazený panovník se netěšil

---

¹Zemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 14.

²Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, Praha, 1965, s. 17.

³Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, s. 19-20.

⁴Zemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 313.

velké oblíbenosti především u českých šlechtických rodáků, kteří si právo volby svého knížete přivlastňovali.

Roku 1173 císař rozhodl, že českým panovníkem bude Soběslav II., syn Soběslava I. Jeho volba neproběhla domácím volebním shromážděním, proto se mu dostávalo označení „kníže sedláků“. Nebyl nijak oblíbený a tak byl zrazen během jeho boje mezi Bedřichem, který si zajistil podporu u císaře. Ani tento panovník se ale na dlouho nedočkal podpory a věrnosti. Roku 1182 byl vyhnán ze země a usadil se u císaře. Nově osazeným se stal znojemský Konrád II. Ota. Svého práva na volbu knížete se ale i nadále nechtěl vzdát jak císař, tak i Češi. Ze strany Fridricha I. Barbarossy proběhlo svolání sněmu v Řezně, kde byl zvolen Bedřich, který se navrátil zpět do Prahy, získal Čechy v léno a Konrádovi zůstala Morava s tím, že nespádala pod vrchní vládu knížete. Stala se proto takovým novým státním útvarem nezávislým na Praze. Dalo by se tedy říci, že se přemyslovský stát zřejmě rozdělil na dva, na sobě zcela nezávislé státy, ale stále poutány k říši.⁵

Roku 1186 nastaly další problémy v podobě pražského biskupa Jindřicha Břetislava, bratrance Bedřicha. Tento biskup a syn Jindřicha, bratra dřívějšího panovníka Vladislava II., se řadil mezi větev Vladislavovců. Jindřich Břetislav měl však vlastní mocenské záměry a nespokojil se s dosavadní získanou funkcí pražského biskupa. Po vysvěcení na kněze proběhla 25. března roku 1182 jeho volba duchovenstvem a schválena nejen knížetem, i lidem. Jmenování na nového biskupa proběhlo v Mohuči. Uvědomil si, že má urozený původ a společně s jeho vysokým úřadem to znamenalo další problémy v zemi.⁶

Mezi Jindřichem Břetislavem a Bedřichem vypul spor, kde se biskup se svou žádostí obrátil pro pomoc na císaře. Ve sporu se jednalo zejména o církevní důchody, jež si přivlastňovali knížecí úředníci. Logicky se očekávalo, že Barbarossa rozhodne ve prospěch Bedřicha, ale na sněmu konajícím se v Řezně roku 1187 rozhodl ve prospěch biskupa Jindřicha Břetislava. Na

---

⁵Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, Praha, 1965, s. 20-21.

⁶Zemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 320-321.

probíhajícím sněmu vyšlo najevo, že hlavním tématem a zásadním sporem nebyly církevní zájmy, ale postavení pražského biskupa. Bedřich se nehodlal zodpovídat nějakému biskupovi, který je podle něj pouhým kaplanem. S tímto výrokiem se ale český kníže setkal s velkým odporem ze strany říšských biskupů. Ti dali svým vyjádřením najevo, že pražský biskup, Jindřich Břetislav je i plnoprávným říšským knížetem, jenž nespadá pod moc českého knížete a je podřízený pouze císaři.⁷ Barbarossa toto prohlášení uznal a Jindřichu Břetislavovi bylo vydáno slavností privilegium. Dle rozhodnutí na sněmu bylo postavení biskupa jako říšského knížete, mu bylo v minulosti upíráno. Statky pražského biskupství se měly stát svébytným celkem. Český kníže tak ztratil část území, což Barbarossovovi vyhovovalo, protože tak mohl zasahovat do vývoje v Čechách.

25. března roku 1189 proběhl pohřeb v pražské katedrále českého knížete Bedřicha. Novým nástupcem se, se souhlasem předáků, stal Konrád Ota. Císař Fridrich I. Barbarossa mu předal Čechy v léno a tak se v ruku nového knížete spojila Morava a Čechy. Svůj dosavadní markrabský titul vyměnil za oslovení „kníže Čechů, kdysi markrabě moravský“.⁸ S nástupem tohoto panovníka se poměry celkem uklidnily, ovšem jeho vláda netrvala příliš dlouho, protože roku 1191 zemřel při obležení Neapole.⁹ Tento panovník, protože byl bezdětný, ještě před od

jezdem do Neapole svěřil správu země do rukou Václava, momentálně nejstaršího Přemyslovce, který se tak stal novým panovníkem. Tento fakt se ale nelíbil Jindřichu Břetislavovi, jenž se s Barbarossovým rozhodnutím na sněmu v Řezně, roku 1187 cítil být silný.¹⁰ Pražský biskup vyhledal Václavovi slabiny a nejprve ho vytlačil z trůnu se záminkou nároků svého bratrance Přemysla a Vladislava. V zápětí se proti nim obrátil a sám se chtěl ujmout knížecího stolu.¹¹

---

⁷Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, s. 21.

⁸Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 322-323.

⁹Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, Praha, 1965, s. 23.

¹⁰Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, s. 326-328.

¹¹Vaníček, V., *Velké dějiny země koruny české. Sv.2.*: Praha, 2000, s. 75.

V létě roku 1193 vtrhl do Čech za doprovodu Přemyslovce Spytihněva¹². Jeho vojsko se s tím Přemyslovým setkalo u Berouna, protože Jindřich Břetislav měl vojenskou převahu, Přemysla postupně začali všichni opouštět. Přemysl se ještě dlouho bránil útokům na Pražském hradě, až se Jindřichu Břetislavovi podařilo roku 1193 hrad získat.¹³ Další vojenskou výpravou roku 1194 se mu povedlo ovládnout i Moravu,¹⁴ kterou do té doby držel Přemyslův bratr Vladislav Jindřich. Protože nový kníže byl současně také pražským biskupem, nehrozili nějaké těžkosti ze strany císaře.¹⁵

V této době, během nepřítomnosti, zastupoval císaře jeho syn, římský král Jindřich VI. Protože nový český kníže a biskup Jindřich Břetislav ve svých rukou držel oba celky přemyslovského území, došlo tak k rozměňování politické moci, čímž se zvýšila i prestiž ústřední knížecí správy. Biskup-kníže získal od císaře v domácích záležitostech volnost, za což žádal oddanost. Tento panovník udržoval s císařským dvorem a Jindřichem IV. zajímavé vztahy. Byly spolu v blízkém kontaktu a Jindřich Břetislav se často objevoval i na císařském dvoře. Na Jindřichův rozkaz ochotně plnil, co mu přikázal a současně mu propůjčil i svůj silný, český bojovnícký oddíl, který si císař vypůjčil na výpomoc k dobytí sicilského dědictví. Protože toto tažení z roku 1194-1195 bylo pro císaře úspěšné, jeho spojení s českým knížetem dosáhlo svého vrcholu. I když byl císař s českým vládcem a jeho službami velmi spokojený, plně se na něj nespolehal.

Jaké měl tento český panovník stanovené cíle a celkově jeho panovnícké způsoby nejsou příliš známy. Jedinou rodovou dynastií, se kterou nějak spolupracoval, byli moravští Přemyslovci, zejména Spytihněv I. Brněnský, který mu vojensky vypomohl při dobývání Pražského hradu. Přemysl, jenž se

---

¹²Spytihněv I. Brněnský, syn Vratislava I. Brněnského. Žemlička J. *Přemyslovci, budování českého státu*, Praha, 2009, s. 562.

¹³Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, s. 370.

¹⁴Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, s. 23.

¹⁵Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, s. 371.

Jindřichově vojsku neubráníl, se mu ztratil z dohledu a ukryl se v cizině.¹⁶ Nejspíše se obrátil na jednoho z příbuzných, bavorského hraběte Albrechta z Bogenu, jenž se s císařem Jindřichem VI. sblížil a zajistil tak mírnější postoj Přemysla s císařem a mohlo dojít i k nabídce Přemyslova návratu, což samozřejmě neznamenal, že by došlo ke svržení českého knížete Jindřicha Břetislava. Císař Jindřich si touto cestou nejspíše zajišťoval spojení na všech stranách jako jeho otec Fridrich I. Barbarossa.

Český kníže-biskup stále doprovázel císaře na jeho křížových výpravách, ale jeho zdraví se začalo stále zhoršovat. V tomto momentě nebyl schopen vykonávat své povinnosti jako kníže Čech, ani jako duchovní. Oslabení českého panovníka využil Přemysl a odhodlal se jednat. V květnu roku 1197 vpadl s vojenskou pomocí svých přátel a spojenců do Čech a mířil na Pražský hrad, což nedopadlo, jak očekával. Biskup se ale nacházel ve velmi špatné situaci po zdravotní stránce. Na pokraji smrti vydal ještě rozkaz k uvěznění Přemyslova bratra Vladislava Jindřicha. Protože si byl vědom, že ho šlechta podpořila pouze ze strachu před Přemyslem, nikomu na dvoře nedůvěřoval a rozhodl se i ve svém velmi špatném zdravotním stavu vydat na cestu do Chebu (ten se v této době nacházel za českými hranicemi).¹⁷ Se zde žijícími Štaufy udržoval velmi silné spojení, proto se rozhodl opustit zemi a odejít právě sem, kde 15. června roku 1197 zemřel.¹⁸

I když vše momentálně vypadalo pro Přemysla příznivě, skutečnost byla jiná. Zemští předáci sami rozhodli o novém knížeti, a protože byl císař Jindřich VI. zaměstnán událostmi v Itálii, využili situace a zvolili si, bez uznání nástupnických práv staršího bratra, za svého panovníka krátce propuštěného, Vladislava. Ten svou novou funkci přijal, společně převzal vládu nejen v Čechách, ale i na Moravě. 28. září roku 1197 zemřel také císař Jindřich a Vladislavovi se tak otevřela cesta volného výběru nového biskupa a na

---

¹⁶Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 58, 65-66.

¹⁷Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 372-373.

¹⁸Vaníček, V., *Velké dějiny země koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 77.

shromáždění 1. listopadu byl zvolen biskupem Daniel Milík. Tímto aktem, Vladislav Jindřich, dá se říci, zrušil ustanovení císaře Fridricha I. Barbarossy, protože do této doby mohl takový úřad udělovat pouze král nebo císař. Mladý panovník rozuměl potřebám své země, ale současně si uvědomoval hrozbu v podobě svého staršího bratra Přemysla.

Ten se po prvním neúspěchu stáhl do Němec a chystal se na nový útok a v listopadu roku 1197 se vypravil se svými stoupenci do Čech, kde se k němu přidali další příznivci. Po této zprávě vyrazil proti bratrovi i Vladislav a 6. prosince roku 1197 došlo k setkání obou vojsk. Ačkoliv měl Vladislav vojenskou převahu, sám ustoupil a s Přemyslem dojednali smír¹⁹ v podobě bratské dohody, kdy se Vladislav vzdal knížecího stolce v Čechách ve prospěch svého bratra a on sám se spokojil s panováním na Moravě. Důležité bylo, že ke smíru mezi bratry došlo bez říšského vlivu a konečně tak zmizelo neoprávněné zasahování Fridricha I. Barbarossy do českých záležitostí.²⁰ Přemysl přišel do Čech jako vládce a reprezentant českého státu a Vladislav Jindřich vystupoval s titulem markrabě moravský.

2.2 Fridrich I. Barbarossa

V únoru, roku 1152 zemřel Konrád III. Nástupcem se měl stát jeho syn a zvolený král Jindřich, který byl již dva roky po smrti a druhý, mladší syn Fridrich ještě neměl potřebný věk. Proto se nově zvoleným králem stal Konrádův synovec Fridrich.²¹ Pravděpodobně se Fridrich I Barbarossa narodil roku 1122. Korunovace na zvoleného krále proběhla 4. března roku 1152 ve Frankfurtu nad Mohanem a o tři roky později, tedy 18. června, roku 1155 byl v Římě korunován na císaře.²² Fridrich I. Barbarossa byl král a císař welfsko-štaufského

---

¹⁹Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 67- 69.

²⁰Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, Praha, 1965, s. 23-24.

²¹Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 234.

²²Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 228.

původu.²³ Po svém otci Fridrichu II. Švábským byl Štauf a po matce Juditě Welfské zase Welf. Dle svých rudých vlasů a vousů si získal přívlastek Rudovous.

V této době byl českým vládcem Vladislav II., který novému králi a císaři odmítal poslušnost, který se snažil pro svou zemi získat větší samostatnost. Napětí mezi nimi nijak nepolevovalo a Vladislav se dokonce ani nedostavil k Barbarossově korunovaci na císaře. Situace se obrátila na Barbarossově svatbě s Beatrix Burgundskou,²⁴ dědičkou hrabství burgundského.²⁵ Svatba se konala v červnu roku 1156 ve Würzburku. Svou zásluhu na tomto usmíření měl biskup Daniel a kancléř Gervas. Dokonce mezi Fridrichem a Vladislavem došlo k uzavření tajné dohody, kde měl český kníže císaři přislíbit vojenskou pomoc na jeho tažení do Milána a Vladislavi měl být za pomoc udělen královský titul.²⁶

Po svém zvolení byl Fridrich nucený vyhledávat spojence, protože byl prozatím vázán na postoji říšské aristokracie. Své spojence si získával udílením privilegií jako právě českému panovníkovi Vladislavovi. Postupem času si své postavení dokázal upevnit a v podobě dříve užitečných spojenců se nyní objevovala konkurence. S rostoucím postavením se také měnil jeho vztah k Čechům. Tento král a císař se u moci udržel dlouhých 40 let a v této době prošla přemyslovská země nejen vrcholem v podobě královského titulu, ale také mnohými úpadky. V těchto dobách nebyl ani český panovník, ani císař ve své moci neomezený, a proto bylo zapotřebí vzájemné pomoci. Českého panovníka ohrožovala práva předáků a existence a touha jiných, nevládnoucích Přemyslovců získat Vladislavovo místo. Tím, že se Vladislav spřátelil s císařem, ukázal tak ostatním, že za ním stojí významný spojenec, a pokud si chtěl takové postavení udržet, musel si zachovávat Fridrichovu stálou náklonnost a projevovat se jako jeho užitečný spojenec, aniž by hájil své zájmy. Svou situaci si Vladislav II. dobře uvědomoval a pokusil se zajistit předání vlády svému

---

²³Opll F., *Fridrich Barbarossa, císař a rytíř*. Praha, 2001, s. 48.

²⁴Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 234-236.

²⁵Opll F., *Fridrich Barbarossa, císař a rytíř*. Praha, 2001, s. 60.

²⁶Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 236.

synovi Bedřichovi tak, že obešel císaře a abdikoval ve prospěch syna. Tímto činem se proti němu obrátili čeští předáci i Fridrich. Obě strany si považovali práva volby knížete a nehodlali se jí vzdát. Další možní kandidáti začali vyhledávat oporu u císaře, což se mu velmi hodilo, protože by tak mohl zasahovat do českých poměrů. Nového knížete Čechů, kterým se stal Soběslav II.²⁷ tak císař zvolil sám. Tím, se situace v Čechách neutišila, protože se objevili přetrvávající spory o vládu a to Fridrichovi umožnilo další rozhodování o pražském trůnu. Na jeho přízni závisely osudy dalších panovníků v přemyslovském státu, čímž si Barbarossa zajistil nad Přemyslovci velkou převahu, která se jinému císaři prozatím nepodařila.²⁸

Císař Fridrich I. Barbarossa nebyl jediný, kdo si byl vědom strategického významu Čech a společně s českými vládci, kteří císaře ochotně podporovali, mohl kontrolovat nejen Polsko, ale i Uhry. Velká moc státní moci, která se objevovala v Praze, dělala z přemyslovského státu evropskou, vojensky velmi schopnou zemi, ze které Barbarossa těžil při svých vojenských tažení.²⁹ Fridrich ve své vládě sice navazoval na předchozí tradice, ale dodával jim novou dynamiku, projevoval mimořádnou mocenskou schopnost nejen jako politik, ale i vládce. Dosáhl tak nevídaných úspěchů, vyvolávající obdiv a respekt, čímž se řadil mezi nejvýznamnější panovníky středověku. Jedním z mnohých prostředků, které uměl císař velmi cílevědomě užívat, bylo udělování privilegií nejen při vyjednávání, ale i uzavírání smluv a různých dohod. Jeho způsob vlády se vyznačoval i zcela novými rysy vlády jako vybudování vlastního systému říšské správy, který se objevil v několika oblastech. Nejvyšším úspěchem byla instituce říšských legátů. Ti se vyznačovali velkým právním vybavením a politickými kompetencemi. Takovéhle instituce měli během císařovi nepřítomnosti zastupovat panovníka a hájit práva říše. Tento císař během své vlády trávající 38 let, zvládl podniknout v letech

---

²⁷Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995-1310*, Praha, 1965, s. 20.

²⁸Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 228-229.

²⁹Žemlička J., *Čechy v době knížecí*, Praha, 1997, s. 253-254.

1189-1190 křížové výpravy a dalších šest tažení na jih, trvající celkem 14 let a byly to výpravy velmi aktivní.³⁰

Císař Fridrich I. Barbarossa vynikal nejen svou inteligencí, ale také vlídností a štědrostí. Současně mezi jeho vlastnosti patřili i vypočítavost a bezohlednost, protože neváhal využít jakékoli slabiny svého protivníka. Dále k jeho výhodám patřila politická schopnost a uměním vhodně přistoupit ke kompromisu nebo odměňovat za věrné služby. Velmi významný král a císař byl silná osobnost, kterému se stalo roku 1190 osudné tažení do Palestiny, kde v řece Salef utonul.³¹

---

³⁰Opll F., *Fridrich Barbarossa, císař a rytíř*. Praha, 2001, s. 45,198,199

³¹Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 228.

3 ČECHY KRÁLOVSKÉ

3.1 Nástup Přemysla Otakara I.

Ke konci roku 1197 se pražského stolce ujal Přemysl, jeden ze synů českého krále Vladislava II. Nový panovník se narodil se mezi léty 1165 – 1167.³² Jednalo se o vládce statečného, s velkým sebevědomím, které mu dodával jeho urozený původ. Měl diplomatický talent a ochotu riskovat. Morava, patřící markrabímu Vladislavovi, vždy spadala pod vrchní vládu Přemysla. Mladší bratr Vladislav svého sourozence podporoval a pomáhal mu.³³ Mezi Přemyslovy královské ambice patřila i sňatková politika. Vladislav II. svým dvěma starším synům Bedřichovi a Svatoplukovi sjednal sňatky s uherskými princeznami. Uhry v té době představovaly jediné svrchované království v okolí Čech. Přemyslův první sňatek proběhl v cizině, na jeho vlastní popud a současně také z rodové strategie, s nevěstou Adlétou z rodu míšeňských Wettinů.³⁴ Rod Wettinů Přemysla podporoval a sám Přemysl si v manželství nemohl stěžovat na nedostatek potomků. O svou podporu ze strany rodu Wettinů přišel, když manželství s Adlétou zapudil, a jako důvod pro rozvod uváděl, že jsou spolu ve čtvrtém stupni příbuzenství.³⁵ Chtěl tak své manželství prohlásit po formální stránce, od začátku za neplatné. Jeho záměrem byla snaha založit novou, vznešenou královskou rodinu. Rozvázat svazek Přemysla a Adléty měl pražský biskup Daniel, který postup svého panovníka veřejně akceptoval, ale z morálního hlediska se jednalo o odsouzeníhodný čin, na který se v Čechách dlouho nezapomnělo. Adléta se snažila zajistit nástupnická práva jejich synovi Vratislavovi³⁶ a dále požadovala o udělení výjimky ze strachu, aby dětem nehrozilo označení „bastardi“. Se svou žádostí přišla za papežem Inocencem III. Papež dával Přemyslovi najevo, že výsledek závisí na jeho ochotě přizpůsobit se zájmům papežství. Inocenc III. měl tak v rukou prostředek

---

³²Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 33.

³³Tamtéž 70-71.

³⁴Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 88.

³⁵Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 94.

³⁶Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 91.

k Přemyslově manipulaci. Záležitost skončila v zapomnění po Adlétině smrti roku 1211.³⁷

K dalšímu obratu v Přemyslově vládě došlo roku 1197 po smrti císaře Jindřicha VI. O uvolněný císařský trůn vypukl spor, z důvodu existence dvou kandidátů. Protože uchazeči pocházeli ze dvou různých rodů, došlo k rozdělení knížat na stranu Štaufů, spojených Jindřichovým bratrem Filipem Švábským a Welfů, připojených k Otovi IV. Brunšvickému.³⁸ Filip Švábský, narozený roku 1179, byl posledním synem císaře Fridricha I. Barbarossy a Beatrix Burgundské. Filipova žena Irena, dcera císaře Izáka, pocházela z rodu Angelovců. Rodiče Oty IV. Brunšvického z rodu Welfů byly vévoda Jindřich Lev a Matylda. Otova korunovace proběhla v červenci, roku 1198 v Cáchách. Filipova korunovace zatím neproběhla, a proto hledal pomoc v podobě spojenců Přemysla a české šlechty. Českému knížeti nabídl listiny v podobě nového privilegia. Filipova korunovace se uskutečnila až později v září roku 1198 v Mohuči. Ani jeden z císařských korunovačních aktů neproběhl podle předpisů a bez problémů. Filip měl sice pravou korunu, ale proces proběhl v nesprávné katedrále a pouze hostujícím arcibiskupem z Burgundska.³⁹

Existence dvou císařských kandidátů a sporů o římský trůn pomáhalo nejvíce těžít papežství. Roku 1198 byl v Římě zvolen novým papežem kardinál – jáhen Lothard ze Segni, který přijal jméno Inocenc III. Šlo mu o zvýšení moci a prestiže papežství. U nového papeže se rychle ukázala jeho silná osobnost. Hájil důsledně svůj úřad, a pokud byl ohrožován klidný chod společnosti křesťanů, neváhal do situace zasahovat. Představa spojení římské a sicilské koruny v rukou jednoho vládce by znamenala pro římskou církev nebezpečí. Inocenc III. si to uvědomoval a situace v podobě dvou císařů mu umožňovala prostor k jednání. Filip i Ota potřebovali pro právoplatnost volby římského krále souhlas papežova úřadu. A náklonnost Inocence III. mohl získat ten, který by

---

³⁷Žemlička J., *Počátky Čech královských.*, s. 94-95.

³⁸Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu.* Praha, 2009, s. 214.

³⁹Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české. Sv.2.:* Praha, 2000, s. 84-85.

byl ochotný se podřídít. Papež si rozhodnutí ohledně náklonnosti k jednomu ze dvou císařů nechával otevřené.

Filip i Ota potřebovali spojence. Filip Švábský našel oporu ve středním Německu, ve Švábsku a v Porýní, kde se také nacházely pozemky Štaufů. Ota IV. Brunšvický se spoléhal na podporu ze severu i severozápadu říše. Stranou nebyl ani Přemysl, který se připojil k Filipovi. Ten českému vládcovi nabídl zajímavé spojenecké úmluvy. Filip se na Přemyslovu vojenskou pomoc a jejich spojení velice spoléhal, a proto odměnil svého stoupence ještě před počátkem všech bojů.⁴⁰ Českého vévodu po své korunovaci povýšil na krále a vydal mu privilegium. Čechy se tak staly dědičným královstvím. Ke korunovaci Přemysla z rukou Filipa došlo během vojenských akcí, ve snaze ovládnout korunovační Cáchy. Stalo se tak v říjnu 1198 v Boppardu a vévoda český byl korunován na krále českého. Nyní král Přemysl Otakar I. získal královskou korunu a to dědičně.⁴¹ Získaný královský titul od Filipa byl vážně brán pouze ze strany domácích a Štaufů. Ota tuto změnu nebral na vědomí. Ani papežská kurie se ke změně prozatím nevyjadřovala.⁴²

3.2 Přemyslové vztahy mezi Štaufy a Welfy

Přemysl po své korunovaci získal slíbená privilegia z rukou Filipa Švábského. Dokud český král podporoval Filipa, nemohl na tenhle krok příliš pomýšlet. Povýšení Prahy na arcibiskupství bez souhlasu papeže nebylo možné a přízeň papeže Inocence III. patřila Welfům. V letech 1201/1202 došlo k přechodu Přemysla do welfského tábora. Podnětem bylo hned několik faktorů. Jedním důvodem byl rozvod s Adlétou Míšeňskou. Přemysl potřeboval od papeže potvrdit rozvod,⁴³ aby se mohl oženit s novou nevěstou, Konstancí Uherskou, sestrou uherského krále Imricha. S Konstancí chtěl založit novou,

⁴⁰Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 79-83.

⁴¹Vaníček, V., *Velké dějiny země české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 86-87.

⁴²Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 85.

⁴³Wihoda M., *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku*. Brno, 2010, s. 296 – 297.

vznešenou a královskou rodinu.⁴⁴ Papež Inocenc nabídl Přemyslovi svým prostřednictvím přechod k Otovi. Definitivním rozhodnutím českého krále bylo Otovo privilegium.⁴⁵ Přemyslovu dosavadní získanou královskou hodnost od Filipa Švábského brali na vědomí pouze Filipovi stoupenci. To vedlo k obavám, zda bude dosažena její obecná platnost. Proto byla Otova nabídka privilegia udělení královské hodnosti cestou, jak by hodnost respektovali oba tábory i papež.⁴⁶ Roku 1203 Ota IV. Brunšvický potvrdil a rozšířil privilegium od Filipa Švábského z roku 1198.⁴⁷ 24. srpna 1203 proběhla Přemyslova druhá korunovace, papežským legátem Guidem ve válečném táboře před Merseburkem. V tomto okamžiku dochází k zásadní změně, protože Přemyslova královská koruna se stala darem Říše i papeže a papežský legát označil vládce Čech za krále Čech.⁴⁸

Přemysl Otakar I. nebyl první, kdo královskou hodnost získal. Celý rod Přemyslovců o tento titul usiloval.⁴⁹ Získání dědičné koruny a královského titulu znamenalo prestiž a uvolnění z pout k „Čechům“. Přemysl byl třetí, kdo dosáhl povýšení z knížete Čechů na krále Čechů. Poprvé získal korunu Vratislav II. roku 1085.⁵⁰ Koruna mu byla udělena na příkaz od císaře Jindřicha IV. z rukou trevírského arcibiskupa a podle zvyklostí mohučského korunovačního řádu.⁵¹ Vratislavovi byla tato odměna udělena za poskytnutí vojenské pomoci, při tažení do Itálie. Povýšení na krále proběhlo v době bojů mezi císařem a papežem. Královský titul Vratislava byl tedy uznáván pouze ze strany císaře Jindřicha IV.⁵² Potvrzením hodnosti byla koruna, která mohla být nošena při zvláštních příležitostech jako církevní svátky, Velikonoce a Vánoce. Vratislav se stal králem na sedm let,⁵³ po jeho smrti se vše vrátilo zpět. Další z rodu

---

⁴⁴ Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 88,91.

⁴⁵ Wihoda M., *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku*. Brno, 2010, s. 297.

⁴⁶ Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 93.

⁴⁷ Wihoda M., *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku*. Brno, 2010, s. 297.

⁴⁸ Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 95 - 96.

⁴⁹ Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 39.

⁵⁰ Žemlička J., *Přemyslovcí: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 308 – 309.

⁵¹ Kalhous D., *České země za prvních Přemyslovců v 10. – 12. Století*. Praha, 2011, s. 117.

⁵² Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995 – 1310*. Praha, 1965, s. 131 - 132.

⁵³ Kalhous D., *České země za prvních Přemyslovců v 10. – 12. Století*. Praha, 2011, s. 117 – 118.

Přemyslovců, který získal královskou korunu, byl Vladislav II. Korunovace proběhla roku 1158 od císaře Fridricha Barbarossy.⁵⁴ Titul byl Vladislavovi udělen za vojenskou pomoc a věrné služby. Protože korunu dostal od císaře Fridricha, stal se tak na Barbarossovi závislý.⁵⁵ Ani tohle království nemělo dlouhé trvání. Král Vladislav obešel velmože i císaře a vzdal se trůnu ve prospěch svého syna Bedřicha. Bedřich královskou hodnost po otci nedokázal potvrdit a ještě za Vladislavova života přišel o knížecí stolec.⁵⁶

Přemysl Otakar I. se snažil z každé situace vytěžit co nejvíce. Do Říma k papeži Inocencovi III. dorazilo od českého krále poselstvo s několika požadavky a se žádostí o povýšení Prahy na arcibiskupství. Argumenty ke změně byla rozlehlost Čech, jazykové rozdíly, vzdálenost Čech od Mohuče a především udělení dědičného královského titulu českým panovníkům. Papež rozhodnutí týkající se arcibiskupství v Praze přenechal na mohučském arcibiskupovi Siegfriedovi z Eppsteinu. Zřejmě se jednalo o Inocencovu vychytralost, protože tímto gestem papež žádost zdánlivě vyslyšel, ale rozhodnutí, které bylo negativní, ponechal na Mohuči. Zamítnutí žádosti Inocenc Přemyslovi částečně vykompenzoval kladným vyřízením jeho dalších záležitostí. Uznal Přemyslovi dědičnou královskou hodnost a děti z prvního manželství s Adlétou vlastně označil za nelegitimní.⁵⁷

V dubnu 1204 došlo ke střetnutí welfského tábora se Štaufy. Přemysl na straně Oty odhadl přesilu, bitvu odmítl a snažil se dostat za hranice své země. Filip s vojskem a dalšími získanými příznivci zamířil k Čechám. Pro Přemysla to byla veliká přesila a nabídl jim mír, který Filip uvítal a s Přemyslem rád vyjednával. Jednalo se mu o návrat Přemysla na stranu Štaufy.⁵⁸ Český král se tak znovu objevil na straně Filipa, ale podmínkou bylo zaplacení 7000 hřiven stříbra. V roce 1205 proběhla znovu Filipova korunovace, tentokrát již na

---

⁵⁴Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 309.

⁵⁵Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995 – 1310*. Praha, 1965, s. 132.

⁵⁶Kalhous D., *České země za prvních Přemyslovců v 10. – 12. století*. Praha, 2011, s. 123 – 124.

⁵⁷Wihoda M., *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku*. Brno, 2010, s. 297 – 298.

⁵⁸Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 98.

správném místě, v Cáchách a k tomu kompetentním kolínským biskupem.⁵⁹ Pro Filipa v této době vše vypadalo velmi nadějně. I papež začal jednat se Štaufem, protože se pro něj věci vyvíjeli kladně a to i jeho obecné uznání.

Roku 1208 došlo ke zvratu, když byl Filip Švábský zavražděn Otou z Wittelsbachu.⁶⁰ Pachatele k tomuto činu zřejmě vedly soukromé důvody.⁶¹ Po nečekaném zvratu se příznivci Štaufa přiklonili na Otovu stranu, kterému se tím naskytlo všeobecné uznání. Pro zpečetění míru se Otovou snoubenkou stala dcera Filipa Švábského, Beatrix. Pominuta zůstala existence a nároky dalšího Štaufa, sicilského krále Fridricha II.⁶² Fridrichův otec byl císař Jindřich VI., jeho matka se jmenovala Konstancie, která když roku 1198 umírala, svěřila svého, tehdy čtyřletého syna Fridricha do rukou papeže Inocence III.⁶³ Roku 1209 proběhla v Římě Otova císařská korunovace, při které byly pominuty nároky Fridricha II. Sicilského⁶⁴ „*kdysi již zvoleného krále římského a dědice sicilského*“.⁶⁵ Nejspíše v opojení slávy se prohlásil za dědice Štaufů. Přehlížel také práva Fridricha Sicilského i zájmy papeže. Vojenskou výpravou na jih se dostal do konfliktu s papežem, který na něj po překročení hranic sicilského království uvalil kletbu. Podpora Inocence patřila Fridrichovi a objevovali se i další, kteří se postavili proti Otovi. Přišel návrh s novou volbou a právě Fridrichovu kandidaturu prosazoval český král Přemysl Otakar I.⁶⁶

Na podzim roku 1211 proběhl v Norimberku sjezd knížat, vedený Přemyslem, kde se přítomní vyslovili pro Fridricha a následně ho zvolili za císaře. Zvolený Fridrich nechal svého ještě nezletilého syna Jindřicha korunovat na budoucího sicilského krále.⁶⁷ Ota svou pozornost obrátil na Přemysla a na květnovém sněmu českého krále sesadil. Jedním z Otových spojenců byl i

---

⁵⁹Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 98.

⁶⁰Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 32-33.

⁶¹Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 99.

⁶²Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 102.

⁶³Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 82.

⁶⁴Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 33.

⁶⁵Tamtéž, s. 33.

⁶⁶Tamtéž, s. 33.

⁶⁷Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 106.

Dětřich Míšeňský⁶⁸. Ten uzavřel s Otou smlouvu o podpoře v bojích s papežem a Přemyslem. Ota mu za pomoc přislíbil, že udělí Čechy v léno Vratislavovi, synovi Přemysla a Adléty.⁶⁹ Přemyslův bratr Jindřich Vladislav se zřejmě snažil svou účastí na norimberském sněmu situaci urovnat. Ke změně ze strany Oty ale nedošlo, protože by tak mohl přijít o své spojence, především o Dětřicha Míšeňského. Další Přemyslovo panování tedy záviselo na Fridrichově vítězství. Císaře postupně začali jeho spojenci opouštět, zato postavení Fridricha i jeho bojovníků vzrůstalo.⁷⁰

3.3 Zlatá bula sicilská

Ještě během vojenského tažení začal Fridrich odměňovat své věrné. Přemysl se řadil mezi ty nejvíce oceněné.⁷¹ Z jeho neustálého přebíhání mezi Štaufy a Welfy se snažil vytěžit, co nejvíce šlo. Od Fridricha za svou přízeň získal privilegium opatřené jeho sicilskou pečetí.⁷² Toto slavné privilegium vydané v Basileji roku 1212, nazvané Zlatá bula sicilská, navazuje na privilegia vydaná roku 1198 Filipem Švábským a 1203 Otou Brunšvickým. Listina je také Fridrichův projev vděčnosti nejen českému králi, který se ho jako první podporoval,⁷³ ale i Jindřichu Vladislavovi. Především je Zlatá bula sicilská dokumentem, který vypovídá o mocenském vzestupu českého státu. Fridrich znovu potvrzuje Přemyslovi dědičnou královskou hodnost s tím, že i jeho další nástupci zvoleni v Čechách, budou v Říši uznáni. Dále znění listiny povoluje českému králi, že si bude ve svém království, uvádět biskupy do úřadu.⁷⁴ Mělo dojít i k navrácení oblastí, které byly českému králi zcizeny, šlo zřejmě o části Vitorazka nebo Donínska. Dále se měli čeští králové účastnit říšských sněmů v Bamberku, Norimberku a Merseburku. Výjimkou byl Merseburk, kde byly

---

⁶⁸Dětřich Míšeňský byl strýc Vratislava, syna Přemysla a jeho první ženy Adléty.

⁶⁹Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 113.

⁷⁰Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 33 – 34.

⁷¹Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 103 – 104.

⁷²Wihoda M., *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku*. Brno, 2010, s. 298.

⁷³Vaníček, V., *Velké dějiny země koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 107 – 108.

⁷⁴Žemlička J., *Přemyslovců: budování českého státu*. Praha, 2009, s.297, 300.

pouze jako doprovod polského knížete. Současně jsou návštěvy sjezdů pro českého krále zavazující, pokud je jejich termín znám šest týdnů předem. Přemyslovi se ještě nabízela možnost volby k říšským jízdám vyslat tři sta oděnců nebo zaplatit tři sta hřiven.⁷⁵

V den vydání Zlaté buly sicilské, tedy 26. září 1212 byly v Basileji vystaveny ještě dvě listiny potvrzené zlatou pečetí (bulou) sicilského krále. Celkem byly tedy sepsány tři listiny. V první listině byla potvrzena a rozšířena předchozí privilegia udělena Přemyslovi.⁷⁶ Ve druhé byl Přemysl obdarován několika hrady jako Floss a Schwarzenberg. Obdržel také slib s pomocí získat hrad Donín, který měl pro českého krále zvláštní význam. Momentálně byl hrad držený Dětřichem Míšeňským. Třetí privilegium Mocran et Mocran patří moravskému markrabímu Vladislavovi.⁷⁷ Název této listiny vyvolává do dnes mnoho sporů, otázek a nejasností. Martin Wihoda se ve své knize domnívá, že se zřejmě jedná o písařskou chybu a původně místo Mocran et Mocran mělo být Morava a Morava. První Moravou bylo patrně myšleno markrabství do roku 1212 a druhá Morava označení pro nově získané Olomoucko. Listina byla přijata Vladislavem jako Přemyslovým spoluvládce, tím ale nedošlo k nějakému zpochybnění postavení bratra, českého krále v domácí ani zahraniční politice. Kolem Zlaté buly sicilské je mnoho nejasností. Spekulace se objevují i kolem data vystavení, že požadavky mohly být vydány dříve, pravděpodobně už na norimberském sjezdu roku 1211. Všechny listiny se vzájemně doplňují, vytváří tak celek jednající o vztahu českého státu k říši a politické scéně. Vydáním Zlaté buly sicilské došlo k fakticky „třetímu“ potvrzení dědičné české královské hodnosti.⁷⁸

---

⁷⁵Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 105.

⁷⁶Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s.297.

⁷⁷Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 118.

⁷⁸Wihoda M., *Zlatá bula sicilská*, Praha, 2005, s. 66-68,114.

3.3.1 Boj Fridricha proti Otovi

Ota IV. Brunšvický se stáhl na dolní Rýn. Jeho stoupenci ho sice opouštěli, i když peněz měl dostatek, protože měl dotace od svého anglického strýce. Během Otovi nečinnosti docházelo k rychlému upevnění Fridrichova postavení. V prosinci proběhl ve Frankfurtu sněm, kde se uskutečnila Fridrichova nová volba a jeho korunovace v Mohuči. Roku 1213 se v Chebu konal další říšský sněm a byla zde Fridrichem vydána Zlatá bula chebská, ve které potvrdil papeži územní výhody ve střední Itálii a dále vrchní lenní moc v Sicilském království a císařův ústup v kontrole nad německými biskupy. Fridrich, nyní posílený podporou knížat roku 1213 vytáhl společně s českými a moravskými vojsky proti Otovi. Jediným úspěchem v tomto tažení bylo, že Dětrich Míšeňský odešel od Oty a uznal nového římského panovníka.

Nepřátelství mezi Kapetovci⁷⁹ a Plantagenety⁸⁰ kladně uvítal Ota na straně Plantagenetů, protože věřil, že s Kapetovci dojde i k oslabení Fridricha. Vítězná bitva proběhla 27. července roku 1214 u Bouvines nedaleko Lille. Z počátku nevypadala situace pro Kapetovce dobře⁸¹, ale nakonec se jim podařilo zmocnit se válečného vozu Oty IV. s římskými symboly, které byly odeslány Fridrichovi a moc francouzské koruny tak zůstala obhájena.⁸² Důležitý byl rozklad Otovy moci a ztráta mnoha opevněných míst. Fridrichovi se podařilo roku 1215 dobýt Cáchy a nechal se, zde na pravém místě korunovat. V listopadu roku 1215 na římském Lateránu byla s konečnou platností schválena Fridrichova frankfurtská volba. Otovi ubývalo spojenců a Fridrich se jeho likvidací přestával zabírat a tato záležitost se pro něj stávala okrajovou. Nakonec Ota zemřel 19. května roku 1218 bez potomků.⁸³

---

⁷⁹ Francouzská královská dynastie. Žemlička J. *Přemyslovci, budování českého státu*, Praha, 2009, s. 762.

⁸⁰ Anglická královská dynastie. Žemlička J. *Přemyslovci, budování českého státu*, Praha, 2009, s. 767.

⁸¹ Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 123-125.

⁸² Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 110-111.

⁸³ Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 126 -127.

3.4 Otázka nástupnictví

Roku 1216 se český král rozhodl začít řešit nástupnictví svého syna Václava, pro kterého bylo výhodou, že žádný z Přemyslových starších bratrů nežil, neměl ani žádné mužské potomky a Vladislavovo manželství bylo také bezdětné. Siffrid⁸⁴ volbu ohrozit nemohl, jedině Děpoltici. Po smíření s králem, nejspíše roku 1212, získal Děpoltic III. od krále správu Plzeňska. Přemyslovi rozvod s Adlétou stále působil problémy, protože prvorozeným Vratislavem, kterého chtěl císař Ota roku 1212 dosadit na Přemyslovo místo, se český král rozešel. Synové Přemysla z druhého manželství se jmenovali Václav, Vladislav a Přemysl. Král se snažil prvorozenému Václavovi zajistit nástupnictví, a proto domluvil zásnuby s dcerou Filipa Švábského.⁸⁵ Neváhal použít uznání Zlaté buly sicilské týkající se volebního práva a roku 1216 dal zvolit za nástupce svého syna Václava.⁸⁶ Po domácí volbě bylo ještě zapotřebí vyjádření Fridricha II. Sicilského, který žádosti bez námitek vyhověl. Volba byla potvrzena 26. července 1216, kdy římský král zlatou bulou zpečetil privilegium o zvolení Václava jako dědice celého českého království. Listina obdržela název Zlatá bula ulmská. Fridrich se již dříve zavázal, že za českého krále přijme toho, kdo bude v Čechách zvolen králem, proto bylo tedy privilegium i možná zbytečné. Zdůrazňuje, že prvorozený je Václav, opomenuto však zůstalo, že vládnout má podle pravidla knížete Břetislava nejstarší člen dynastie. K obcházení tohoto zákona docházelo často.

Další nejistotu v Přemyslovi vyvolával fakt, že přímá posloupnost v jedné linii ještě nebyla prosazena. Aby nedošlo ke zbytečnému dráždění veřejného mínění, musel Přemysl k prosazení svého syna respektovat pravidla. Současně také připravit věci tak, aby se jediným kandidátem stal právě Václav. Věkem ho převyšovalo několik Přemyslovců. Mezi nimi kromě, Vratislava i moravský markrabě Vladislav Jindřich. Jednalo se o oblíbeného vládce, který svého bratra

---

⁸⁴Siffrid byl olomoucký kanovník a Přemyslovec. Žemlička J. *Přemyslovci, budování českého státu*, Praha, 2009, s. 771.

⁸⁵Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 131- 132.

⁸⁶Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, stát a společnost v letech 995-1310*. Praha, 1965, s. 165.

stále podporoval. Se Zlatou bulou ulmskou vznikl politický systém, kde měla zásada prvorozenectví větší váhu než volební hlas české elity.⁸⁷ Václavova volba poškozovala Děpoltice. Přemysl se je snažil vytěsnit a možnost se mu nabídla při řešení otázky Moravy, když 12. srpna 1222 markrabě Vladislav zemřel. S jeho rozhodnutím z prosince roku 1197 nastal v zemi klid a spolupráce bratrů se vyplatila. Za Vladislavovy vlády si Přemysl na Moravě stále ponechával rozhodující slovo. Moravský markrabě udržoval krok s Prahou i v zahraniční politice. Po jeho smrti měli správu na Moravě převzít jeho synové s podmínkou uznávat královskou autoritu. Jeho manželství ale zůstalo bezdětné. Moci nad Moravou se ujal, bez jakýchkoli námitek císaře, český král Přemysl. Na své cesty do nově nabytého území s sebou bral i své syny. Nechával se titulovat „třetí král český a kníže moravský“. Během jeho nepřítomnosti ho zastupoval olomoucký biskup Robert. Převzetí Moravy nejspíše nebylo snadné, protože o ni usiloval Děpolt III. Projevoval nespokojenost s Václavovou volbou a pouhým správcovstvím Plzně. Všichni z rodu Děpolticů před polovinou 13. století bez potomstva zemřeli a tato větev přestala existovat. Královský rod Přemyslovců se po vypuzení Děpolticů stal nositelem vládnoucí moci. Společně se po smrti Děpolda III. stalo Plzeňsko volné a Přemysl jeho místo obsadil Václavem. V letech 1223/1224 získal titul plzeňského a budyšínského knížete. Vlastnil tak formálně vlastní dvůr, pečeť a v plzeňské mincovně se razili denáry s jeho jménem.

Václav měl určené nástupnictví po otci v Čechách.⁸⁸ Korunovace panovníka proběhla ještě za Přemyslova života 6. února 1228 v Praze ve Svatovítské katedrále mohučským arcibiskupem.⁸⁹ Morava tedy připadla Václavovým mladším bratrům. Ještě roku 1223 Přemysl Otakar I. vystupuje jako český král a moravský kníže. Rok na to markrabský titul užívá Přemyslův druhý syn Vladislav, který funkci získal bez jakékoli konzultace s císařem. Roku 1227, ve

---

⁸⁷Wihoda M., *Zlatá bula sicilská*, Praha, 2005, s. 143 – 144, 146 – 148.

⁸⁸Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 133-138.

⁸⁹Žemlička J., *Přemyslovcí: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 309.

věku dvaceti let, Vladislav zemřel a na jeho místo byl tedy dosazen třetí ze synů, Přemysl.⁹⁰

Sňatková politika v Čechách začala vytvářet spojenecké skupiny země. Svou dceru Jitku Přemysl provdal za korutanského vévodu Bernharda. Jejich synům se dostávalo přijetí na pražském dvoře jako přemyslovským synovcům. Další dcera Anna byla zasnoubena s dolnoslezským vévodou Jindřichem II. Pobožným.⁹¹

---

⁹⁰Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 138.

⁹¹Vaníček, V., *Velké dějiny země koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 114-115.

4 HOSPODÁŘSKÉ SOUŽITÍ (Čechy na přelomu 12./13. století)

4.1 Spor pražského biskupa Ondřeje s českým králem Přemyslem Otakarem I.

Uznání dědičné královské hodnosti pro Čechy mělo dlouhé trvání. Aby Přemysl stabilitu království udržel, inovoval zavedené rituály. Stále si nemohl podle svých představ vytvářet novou státnost, proto uzavíral kompromisy, které představovaly přechod mezi knížecími Čechami a nově uspořádaným královstvím.⁹² Přemysl se stal respektovaný jako panovník a tvůrce silné české monarchie. Jeho velkými klady byla vojenská zdatnost, rozvaha a diplomatické schopnosti. Věrnost velmožů a bratra Vladislava Jindřicha měla podíl na pevnosti české politiky, došlo také k navazování rovnocenných vztahů se Štaufy.⁹³ Zahraniční politika se spíše týkala dynastických, rodinných styků, kdy se vládci snažili udržet nebo navazovat příbuzenské vztahy.⁹⁴ Komplikace se objevily v procesu při rozvodu s Přemyslovou první ženou Adlétou a v podobě pražského biskupa Ondřeje.⁹⁵

Po smrti biskupa Daniela roku 1214 se jeho nástupcem stal probošt pražské kapituly Ondřej. Jeho kariéra byla velmi úspěšná a převzal také místo králova kancléře.⁹⁶ Protože měl Přemysl nad biskupy dohled, byl jim tak znemožněn větší prostor k samostatným krokům.⁹⁷ Ondřej s Přemyslem měli z počátku dobré vztahy a král tak předpokládal, že biskup bude pokračovat ve stopách svého předchůdce. Ondřej se ukázal jako velmi horlivý zastánce církevních práv a účastnil se i lateránského koncilu roku 1215, kde proběhlo zdůraznění duchovní moci nad panovníkem a nedotknutelnost církevních práv.⁹⁸ Na koncilu proběhlo zdůraznění ohledně kvalitnější víry, řádné vedení farnosti, celibát

---

⁹²Wihoda M., *Zlatá bula sicilská*, Praha, 2005, s. 116-119.

⁹³Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 126.

⁹⁴Fiala Z., *Přemyslovské Čechy, český stát a společnost v letech 995 – 1310*. Praha, 1965, s. 135-136.

⁹⁵Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2., s. 126.

⁹⁶Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 45.

⁹⁷Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 218-219.

⁹⁸Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*, s. 45.

v kněžstvu a mše pro prosté věřící.⁹⁹ Myšlenka církve jako svébytné organizace Ondřeje velmi zaujala a rozhodl se tuto myšlenku uplatnit i v Čechách. První rozpor se objevil roku 1216, a po odchodu Ondřeje do Říma v Čechách vyhlásil interdikt¹⁰⁰. Jeho požadavky se stále stupňovali a překvapený Přemysl se pokoušel bránit. Snahu o církevní svobodu biskup rozvíjel s pomocí papežství. Boj se přenesl i na střední Evropu, kde se objevili další reformní fáze. Během sporu došlo k řešení mnoha otázek jako placení desátku, celibát, svěcení nemanželských kněží a mnoho dalších. Ondřej vystupoval s argumenty, že v Čechách nedochází k plnému odvádění plných desátků, dosazování kněží je prováděno laiky bez ohledu na stanoviska biskupa. Dále kritizoval, že souzení duchovních probíhá světským soudem. Jeho jednání vzbuzovalo dojem, že se jedná pouze o obnovu zrušených práv církve, která tu ale nikdy nebyla.¹⁰¹

Krále podporovala šlechta, ale pražskému biskupovi se velké podpory nedostávalo. Ondřej své stoupence nenacházel ani u duchovních. Ze strany Přemysla došlo k obsazení biskupských statků a jejich důchodů ve prospěch krále.¹⁰² Později došlo k obratu, když ze strany panovníka bylo uznáno právo katedrálních kapitul na volbu biskupů. Žaloby původně mířené na Přemysla ve skutečnosti patřily úředníkům a velmožům. Po dobu sporu Ondřej stále pobýval v Římě a podpora se mu dostala v podobě nového papeže Honorio III. Ten roku 1216 dosedl na místo předchozího papeže Inocence III. Nejen že se tento papež za biskupa postavil, ale později řízení sporu převzal a stal se prostředníkem mezi Ondřejem a Přemyslem. Postupně se zřejmě projevil hlavní problém celého sporu, a to vztah světské a duchovní moci. Český král se nechtěl dostat do rozepře s Římem, a ani papežství o nic takového nestálo.¹⁰³

Roku 1218 král požádal o zaujetí stanoviska mohučského arcibiskupa, do jehož církevní metropole pražské biskupství spadalo. Základní příčinou těchto

---

⁹⁹Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české.*, s. 135.

¹⁰⁰Indiktet, zákaz bohoslužebných úkonů. Zemlička J., *Století posledních Přemyslovců.* Praha, 1986, s. 45.

¹⁰¹Zemlička J., *Počátky Čech královských.* Praha, 2002, s. 118-121.

¹⁰²Zemlička J., *Století posledních Přemyslovců.* Praha, 1986, s. 45

¹⁰³Zemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 228- 230.

neshod bylo, že stále existuje závislost církevních hodnostářů společně a farářů na světské moci. V Kladrubském klášteře, v lednu 1219, mělo dojít k vyřešení sporu. Setkal se zde král, česká šlechta, duchovní s papežskými delegáty společně s řezenským biskupem. Během ujednání došlo k rozhodnutí, že obsazení beneficií současně se soudní pravomocí u duchovních patří k záležitostem biskupa. K placení desátku mělo docházet dle dosavadních zvyků a biskupův majetek i jeho postavení mělo být obnoveno. Ondřej se bezpečně vrátil na své území, kde zjistil, že postavení církve se nejen nezlepšilo, ale dokonce zhoršilo. Biskup proto z Čech odešel a opět na své území uvalil dočasný zákaz bohoslužebných výkonů.¹⁰⁴

Spor se vlekl dlouhá léta a dostával se do podoby osobní povahy. Obrat nastal listinou vydanou 11. ledna 1221 Honoriem III. pro opaty, probošty, děkany a všechny kléry¹⁰⁵ v Čechách. Ze strany krále a velmožů byl vydán slib o placení desátku podle práv. Pro řešení a ukončení vleklého sporu byl pověřen kardinál Řehoř de Crescentio. Setkání obou stran proběhlo v létě roku 1221 na Šacké hoře, která se nacházela na moravsko-rakouském pomezí.¹⁰⁶ S privilegiem získali poddaní a biskupství svobodu. To znamenalo vymanění z mnoha povinností středověkého státu, jako byla stavba opevnění, hradů nebo cest. Biskupství byl také navrácen hrad Podivín, nacházející se na jižní Moravě.¹⁰⁷ Konflikt se ubíral ke konci. Komunikace mezi Prahou a Římem se zlepšila, Přemyslova významnost ničím neutrpěla. Pouze Ondřej příliš spokojený nebyl. Český král projevoval nebývalou štědrost církevním ústavům vydáním privilegií. Rozhodujícím se stalo vydání velkého privilegia české církvi dne 10. března roku 1222, které bylo určeno pro všechny české kláštery a kostely na území spravované biskupem. Soudit církevní lid měl právo král nebo dvorský sudí, nikoli hradští úředníci.¹⁰⁸ Dále se řešilo svéprávnější postavení církevních institucí a také aby došlo k posílení královské moci na místech, kde

---

¹⁰⁴ Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české. Sv.2.*, Praha, 2000, s. 139-140.

¹⁰⁵ Klér je duchovní osoba, duchovenstvo.

¹⁰⁶ Zemlička J., *Počátky Čech královských.* Praha, 2002, s. 124.

¹⁰⁷ Vaniček, V., *Velké dějiny zemí koruny české. Sv.2.*, s. 142.

¹⁰⁸ Zemlička J., *Počátky Čech královských.*, s. 125-126.

bylo omezené působení hradských úředníků. Privilegium počítalo i s rozšířením hospodářské samostatnosti církve a současně upevněním jejich vlastnických nároků. Král s úředníky a velmoži ztratil dosavadní možnost zasahovat do církevních majetků. Získal však užší spolupráci a přimknutí církve ke královské moci.¹⁰⁹ Privilegium obsahovalo mnoho ustanovení, že duchovní osoby mají v plném rozsahu užívat své lesy. Pohostinství klášterů nemá být nadále využíváno velmoži a bojovníky. Veškeré statky, které jsou součástí kostelů nebo náleží duchovním osobám, mohou užívat. Závěrem dochází k sepsání stanovených pokut, které budou uděleny za porušování všech ustanovení.

Články ve velkém privilegii z roku 1222 ukazují, co nejvíce v české církvi na počátku 13. století vyvolávalo starosti. Josef Žemlička ve své knize uvádí, že mnoho současné literatury v tomto privilegii vidí ukončení Ondřejova věčného boje. Také bývá označováno za smlouvu o vzájemných vztazích mezi státem a církví.¹¹⁰ Podle autora mínění je možné, že se jedná o „*dohodu krále s představiteli umírněné strany, nejvíce řádů a kapitul, za absence biskupa Ondřeje. Tak byl nastolen mezi oběma instituty spíše partnerský stav.*“¹¹¹

4.2 Podoba šlechty

Podobné zájmy jaké měla církev, se objevily také u šlechty. Církev si své instituce chránila před šlechtou, stejně jako zneužití svého majetku královskou mocí. Šlechta, byla součástí vyvíjejících se center. Docházelo k prosazování svobodnější společnosti. Církevní instituce získávala mnoho prostředků výdělkem své hospodářské aktivity a z placení desátků. Šlechta, která pronikla mezi panovníka a lid, měla zřejmě na vývoj dějin české země nepříznivý vliv. Sobecká vrstva je označení šlechty a celkem rozšířený pojem, objevující se již

---

¹⁰⁹Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 47.

¹¹⁰Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 234.

¹¹¹Libor J., *Časopis Matice moravské*, roč. 110, č. 2 (1991), s. 356. (Žemlička Josef: *Přemysl Otakar I. Panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1990, 368 s.,)

v tereziánském osvícení.¹¹² Společně s nárůstem pozemkového vlastnictví církve, docházelo k upevňování tohoto práva i u šlechty. Později se začali připojovat také měšťané a venkovské statky. Správní systém přemyslovského státu a královská vláda tak ztrácela, protože se mu také odcizovalo mnoho vesnic, dvorů a sídel. Pravomoci panovníka upadaly. Libovolná manipulace se statky šlechty nebo odebírání hodnot, či příjmů panským předáků, bez přesvědčivého důvodu nebylo možné. Ze strany šlechty, tedy nastupující dědičné šlechty, docházelo jejich jednáním k ničení správního systému. Současně s jejím narůstajícím postavením se snažila dosáhnout také podílu na řízení země. Tato společenská elita se dostává na přední místo a její přívrženci zastupují na dvoře úřady. K jednomu z významných funkcí patřil králův komorník, jehož práce byla v soudnictví (výběry příjmů a soudní pokuty), dále sudí, maršálek (objevoval se v předních místech ozbrojeného průvodu knížete), podkomoří. Těmto úředníkům náležela spoluzodpovědnost na zabezpečení chodu státu.¹¹³

4.3 Kolonizace

13. století s sebou společně s Přemyslovým získáním dědičného královského titulu přineslo mnoho změn. Za vlády Přemysla Otakara I. došlo k mocenskému rozmachu Čech, rozvíjela se ekonomika země a hospodářství. Rostla osídlenost městských obcí, trhy se dostávaly do odlehlých míst. Tržní komunikace města s vesnicemi se rozšiřovala. To začalo působit na hospodářský rozvoj zemědělské a řemeslné výroby.¹¹⁴ zemědělské a řemeslné výroby. V této době dochází k velkému kolonizačnímu rozmachu osadníků. S přicházejícími změnami se přemyslovský stát přetváří ve vyspělou středoevropskou monarchii, kde panovníkova moc ustupuje a svou účast na politické moci si zajišťuje šlechta. Proměna země probíhala celé 13. století.

---

¹¹²Vaníček, V., *Velké dějiny země koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 144-146.

¹¹³Zemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 104-106.

¹¹⁴Zemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 133.

Vzniká podoba společenského řádu, vrcholného feudalismu. Zemědělství na venkově, řemeslo se objevovalo i v nově vznikajících městech. Upevňovaly se vazby mezi těmito oblastmi obchodu, kdy ke směnám docházelo na městských trzích. Tyto proměny se více projevily až v době německé kolonizace, tedy v průběhu 13. století. Na území Čech a Moravy začali přicházet osadníci, aby zde založili nové, vyspělejší vesnice a města.¹¹⁵ Na osidlovacím procesu se podíleli cizí, zejména němečtí kolonisté. Společně s nimi přicházely do naší země i nové znalosti a vyspělejší technika, týkající se zemědělství i řemesel. Během 13. století rostl majetek církve, vpřed se dostávali i podnikaví měšťané.

S rostoucím pokrokem vznikala různá místa určená pro trh. Z nich se mohla zásobovat městská seskupení a nová města. Za branami takového trhu se shromažďovalo řemeslo a obchod. Velikost trhu určovala úspěšnost okolního kraje. Velkého rozšíření dosáhli oblasti, které se dostali k mohutné výrobě, k vývozu cenných a uznávaných výrobků.¹¹⁶ S velkým rozšířením obchodu a trhu se součástí a podstatou celé modernizace stalo i peněžní hospodářství. Využívaly se ražené mince, později nazývané pražský groš.

Ještě před 13. stoletím se trhová místa objevovala již v celkem hojném počtu. Samotný trh byl základním znakem středověkého města. Kontrolovali ho knížecí a královští úředníci. Mezi jejich práci patřilo i vybírání a vedení záznamů poplatků a cel na trhu. Prostor určený ke konání trhu byl zřetelně vymezen, protože v těchto místech docházelo k uplatnění trhového práva. Současně zde nedocházelo pouze ke směně zboží, ale také se tu trestalo, popravovalo, vyhledávaly se panovníkovy příkazy, různé rozsudky, tresty a udělené milosti. Lidé se na tomto místě dovídali nejnovější zprávy.¹¹⁷ S německou kolonizační vlnou začínalo docházet k osidlování i méně úrodných a výše položených míst. Vedle pravidelně uspořádaných vesnic se objevovaly i neuspořádané druhy osad. Ucelenějšími oblastmi kolonizace byly Lužické hory, Českomoravská

---

¹¹⁵Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 81-82.

¹¹⁶Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, s. 133- 136.

¹¹⁷Žemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 15, 269-270.

vrchovina, Podkrkonoší, Jeseníky, Beskydy. V jiných místech docházelo k osídlení pouze individuálních vesnic nebo se rozrůstala místa již obydlená. Přemyslovci společně s domácí šlechtou hodlali své dosavadní postavení ochraňovat, což nebylo potřeba. Výhody byly na obou stranách, protože kolonisté odcházeli z Německa, aby si v přemyslovském království polepšili. V zemi tak s jejich vstupem rostly finanční příjmy. S kácením lesů, zakládáním vesnic a měst získávala královská pokladna dávky. V druhé polovině vlády Přemysla Otakara I. a Václava I. se začínala ujímat městská zřízení a venkov.¹¹⁸

4.3.1 První počátky kolonizace Českých zemí

Počátky veškerých změn se objevují již ve 12. století. Protože osídlená území již přicházející nové populaci nedostačovala, docházelo k osidlování i méně úrodných míst, aby zde založili nové osady. S tímto procesem se odehrával počátek budoucího vzestupu českých zemí. Osídlení probíhalo na mnoha místech a velký rozsah zaznamenaly i západní Čechy. Český les, Šumava i jižní Čechy žily frekvencí kolonizace. Osidlování se dále rozšiřovalo do Krušných hor, Kladska a jižní oblasti Prahy. Současně probíhalo osidlování v Čechách i na Moravě starých, zbylých úrodných míst. S aktivitou kolonizace se rozšiřovaly oblasti kultivované půdy a vytvářelo se mnoho nových sídlišť. Společně tak vznikala nový hospodářský význam, společenský a sociální rozměr. Na půdu, která při osidlování patřila knížeti, měl i nadále teoretické právo panovník.

Na celý proces kolonizace navázala Přemyslova doba. Český venkov s kolonizací hospodářsky a zemědělsky povýšil, což uspokojovalo zvěšující se potřeby obyvatelstva. Funkce hradské soustavy upadala, protože přestávala plnit svůj původní záměr.¹¹⁹ Původně hradská soustava zajišťovala příjmy

---

¹¹⁸ Zemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 86-88.

¹¹⁹ Zemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 137-140.

knížeti. Z práce čeledí a služebníků na knížecích dvorech žil kníže. Takový obyvatel musel vykonávat další práce v podobě zemské roboty jako stavba a údržba hradů a cest, společně ještě odváděly poplatky. Základem taková hradská soustava byl knížecí hrad, který měl svého správce. V blízkosti hradů pracovali rolníci a služebníci, ti své sem výrobky dodávaly a udržovali tak pravidelný chod v tomto hradském středisku. V takovém prostoru se soustředila politická moc, plnila funkci hospodářské základny, což zabezpečovalo knížete, velmože a bojovníky. Veškeré přebytky se potom dostávaly na místní trh.¹²⁰ Nyní se tedy stávala pouze zprostředkovatelem dalších zisků a celý její mechanismus tak ztrácel původní význam. Dělbě práce řemesla a zemědělství se přesunula na místa, kdy se prostředníkem ke směně stal trh. Původně poplatky z trhů představovaly velký podíl knížecích příjmů. Postupně však přecházely k církevním organizacím a později se objevovala i v blízkosti klášterů. V trhovách místech žili rolníci, řemeslníci, služebníci a občas se zde objevovali cizí i domácí kupci. Součástí takové tržnice byly krčmy sloužící nejen pro cestující, ale také bylo v těchto místech možné vyměnit staré peníze za nové mince. Dále byla v krčmě možná výměna potravin nebo drobného zboží. Dalšími centry pro řemeslnou produkci, obchod a směnu byly knížecí hrady. Ty přesahovaly nad vesnicemi a trhovými osadami nejen svou plochou, ale i zalidněností.¹²¹

Kolonizace probíhala ve dvou vlnách. První, probíhající v 11.-12. století, bývá označována jako vnitřní a ve 13. století jako německá, či vnější kolonizace. František Palacký této vnější, nebo-li německé kolonizaci přisuzoval velký význam. Považoval ji za příčinu zásadních, společenských změn. Celý osidlovací proces české země byl dlouhodobou záležitostí. Do 13. století proběhlo osídlení veškerých zemědělsky vhodných oblastí na území Čech. Po zmenšení lesnatých ploch došlo ke zvětšení zemědělských prostorů, které se staly důležité a nezbytné pro nově vznikající vesnice. Důsledkem kolonizace je

---

¹²⁰Žemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 11-13.

¹²¹Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 141.

rozdělení zemědělských a zalesněných krajín do podoby, kterou známe dnes.¹²²

4.3.2 Městská zřízení

S novou dobou se v přemyslovském státu rozšiřovala městská zřízení. V počátcích zakládal nová města panovník. V čele byl lokátor, který byl schopným podnikatelem, protože výstavbu nejen řídil, ale také peněžně financoval. Za podařené založení takového městského zřízení se lokátorovi dostalo odměny od městského rychtáře, který měl na starosti činnost městského soudu a zastupoval vrchnost. Obyvatelé městského areálu se řídili městským právem.¹²³ Toto právo bylo jedním ze znaků města. Tvořilo se postupně s novým pojetím svobody, která byla součástí městského míru. Jeho úkolem s pomocí městských orgánů bylo zajištění bezpečnosti a práv nejen uvnitř města, ale i za hradbami. Městské právo bylo jakýmsi bezpečnostním zařízením nejen soukromého trestního práva. Patřilo sem i procesní a výkonné právo platící v prostorách města.¹²⁴ „Právní vydělení z obecně platného zemského řádu a jeho úředníků, nutnost ochrany jednotlivce, zajištění bezpečnosti pro všechny druhy městského podnikání a opatření, jež měla regulovat soužití ve stěsnaném městském areálu, vyžadovaly srozumitelný a jasně vymezený právní rámec.“¹²⁵

Do městských zřízení se s příchodem osadníků, zejména těch německých, vycházelo z práva českých a moravských měst a to převážně podle nových vzorů německých obyvatel. Vedle městské obce, kde platilo jiné právo, se tak v okolních seskupení udržovala práva dřívější. Tehdejší města se z hlediska zalidnění ani nepřibližovala podobě dnešního města. Za vlády Přemysla Otakara I. v obci žilo jen několik set obyvatel. Pro zlepšení podmínek

---

¹²² Zemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 394, 397.

¹²³ Zemlička J., *Století posledních Přemyslovců*. Praha, 1986, s. 88-89.

¹²⁴ Zemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 281.

¹²⁵ Tamtéž, s. 281.

pro rozvoj nových měst docházelo k postupnému vydávání výsad. Aby město takové privilegium získalo, muselo o něj samostatně usilovat. Celkové příjmy z měst utvářely nemalou částku pro krále. Tyto poplatky obyvatelstvo města dost zatěžovaly, proto součástí privilegia bylo osvobození od celních poplatků a finančních zátěží. O veškerá tato zvýhodnění se města snažila bojovat. Zárukou pro jejich získání byla koncentrace řemesel, trhů a jiných obchodů do prostor svého města. Z tohoto důvodu požadovali zmizení řemeslníků z okolí měst, a aby jejich městské trhy působili jako směna a středisko pro dálkový obchod. Městské zřízení patřilo k nejpokročilejší formě pro řemeslo, obchod i tržní směny. Vedle nich docházelo k rozvoji starších trhových míst, která se na rozdíl od měst, fungujících stále na stejný způsob, rozšiřovala.¹²⁶ Město bylo místem společenství lidí různých oborů jako kupců, řemeslníků, nižších úředníků a podnikatelů. To ale neznamenovalo, že by se veškerá výroba přestěhovala za hradby měst. K tomu docházelo během 14. století při výstavbě sítí venkovských městeček, protože se podobaly městům nebo tržištím. Mezi největší obchodní středisko v české zemi patřila Praha. Vyvíjela se ve stabilní státní centrum na obchodních cestách.¹²⁷

4.3.3 Finance a mincovní reforma

O správu královských financí se starali lidé pověřeni i dohledem nad ražbou mincí. Stoupající prestiž mince a s tím i rozvoj hornictví měly svůj podíl na velkých změnách probíhajících v zemi. Právo na výběr, podobu, druh a kov na mince měl panovník. Celá výroba probíhala v mincovnách, kde pracovali pouze odborníci - mincíři vedením takzvaným mincmistrem. Mince s názvem český denár plnili svou úlohu nejen v obchodu. Rostla s nimi také prestiž přemyslovských knížat. Na konci 12. století došlo k poklesu uměleckého vkusu platidla nejen v Čechách, ale i na Moravě a současně i jeho kvalita. Spotřeba těchto prostředků ke směně stoupala, mincovny tomu příliš neodpovídaly.

---

¹²⁶Žemlička J., *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 166- 168.

¹²⁷Vaníček, V., *Velké dějiny zemí koruny české*. Sv.2.: Praha, 2000, s. 272-273.

V Čechách fungovala pouze jedna mincovna v Praze, což bylo na požadavky rozvíjející se země málo. Docházelo tak k šíření i cizích peněz, jako brakteátová mince ze severu a z jihu bavorské a řezenské feniky. Přemysl Otakar se tuto situaci pokoušel řešit zavedením ražby českých brakteátů se symboly pouze na lícni straně. Výroba takovýchto mincí byla méně pracná a stala se součástí velké evropské reformy mince. Začátkem reformy byl benátský groš roku 1202 a vrcholem se stal roku 1300 pražský groš.

Do součásti reformy se řadilo ražení větších a těžších stříbrných mincí. Protože existoval dálkový obchod a vnitřní směna, ve které se objevovali lidé z měst i venkova, vyžadovala se trvalá mince, jež objevila s příchodem reformy. Podoba nové mince s podobiznou korunovaného krále měla rozměry 40-42 mm, jakost 0,970 a váhu přibližně jeden gram. Rok 1210 je považován za počátek Přemyslovy mincovní reformy.¹²⁸ Nynější mince zvané brakteáty tedy nahradily denáry. Ražení brakteátů probíhalo podle míšeňského vzoru, což lze přičíst předchozím úzkým kontaktům mezi Přemyslovci a míšeňskými Wettiny. Tato měna nevyhovovala veškerým druhům peněžní směny, proto v každodenním používání prosadily půlené brakteáty. V oblastech jižních Čech a jižní Moravy probíhali omezené ražby feniků za vlády Přemysla Otakara I., Václava I. a Přemysla Otakara II. Jedná se o drobnou jednostrannou i dvoustrannou minci, která byla hlavním měnou na Moravě.¹²⁹ Ražbu této mince zahájil na přelomu 12. a 13. století moravský markrabě Vladislav. Její velikost byla 18mm a hmotnost 0,750g. Pozdější hmotnost proběhla úpravou a byla zmenšena na přibližně 0,670g.

Brakteáty krále Přemysla Otakara I., ani jeho syna Václava I., si neudržely svou kvalitu a stálost. Objevil se pokles u obsahu stříbra v minci a hrozbou se stávala obnova mince. Současně bylo stále omezeno množství mincoven. V druhé polovině 13. století proběhla obnova mincovny v Plzni, která měla pomoci ke zlepšení stávající situace. Na Moravě se hlavní mincovna nacházela

---

¹²⁸ Zemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 293- 297.

¹²⁹ Zemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 216 -217.

v Brně a došlo k vystavění jihlavské mincovny. Jako problém se ukázal nedostatek mincovního kovu. Jedním ze zdrojů kovů byly válečné kořisti, dary a jiné formy platů. Ve 12. století se zdroj stříbrné rudy začínal vyčerpávat. S příchodem nového století proběhlo otevření Českomoravské vrchoviny a kutnohorské oblasti. Tyto stříbrné doly přinesly vzestup českým zemím a zrychlila se tak proměna celé země.¹³⁰

Jednotná měna v českých zemích přišla roku 1300 skrze mincovní reformu Václava II. S reformou tohoto panovníka došlo ke sjednocení měnového systému a k zavedení nejslavnější české měny, pražského groše.¹³¹ Ražba těchto mincí probíhala v Kutné Hoře,¹³² protože zde došlo k objevu bohatého naleziště stříbra. S pražským grošem byl zrušen koloběh předchozích mincí, tedy feniků a brakteátů. Vzorem pro novou měnu se stal groš tourský, jehož ražba probíhala od roku 1266.¹³³ Nová česká mince měla na líci vyobrazenou královskou korunu a jméno panovníka, na druhé straně byl zobrazen český lev. Tato mince se udržela velmi dlouho až do roku 1547, kdy došlo k ukončení ražby z důvodu nízké hodnoty mince.¹³⁴

---

¹³⁰ Zemlička J., *Počátky Čech královských*. Praha, 2002, s. 298-301.

¹³¹ Zemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 216.

¹³² *Ottova všeobecná encyklopedie*. Praha, 2003, s. 239.

¹³³ Zemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha, 2009, s. 218.

¹³⁴ *Ottova všeobecná encyklopedie*, s. 239.

ZÁVĚR

Přeměna Čech knížecích na Čechy královské byla dlouhá a těžká cesta trvající mnoho let. Pokoušelo se o ni již několik přemyslovských panovníků, ale až Přemyslu Otakarovi I. se podařilo dědičný královský titul obhájit a získat jeho uznání nejen ze strany císaře, ale i římské církve. Tento český král se stal úspěšným v získání koruny pomocí jeho diplomatických „přechodů“ mezi císařskými kandidáty. Každý z nich potřeboval v boji o říšský trůn spojence a schopné bojovníky, za což nabízeli a udělovali jim různá privilegia. Toho Přemysl s radostí a vchytrale využíval ve svůj prospěch, nejprve korunovací z rukou Filipa Švábského, poté Oty IV. Brunšvického. Konečné získané uznání ze strany církve a v poslední řadě uznáním dědičné královské hodnosti s dalšími výsadami se mu dostalo od Fridricha II., římského císaře a sicilského krále v podobě listiny Zlatá bula sicilská.

Zlatá bula sicilská vydána roku 1212 v Basileji s sebou nese mnohá tajemství a záhady do dnes nejednoznačné a sporné. Celkem se skládá ze tří listin, z čehož jsou dvě pro českého krále Přemysla Otakara I. a jedna pro jeho bratra Vladislava Jindřicha. Právě listina pro Přemyslova bratra s názvem Mocran et Mocran s sebou stále nese velké nejasnosti a spory svým jménem, o kterém se vedou mnohé diskuze, zdali při sepsání nedošlo k písařské chybě. Mnoho otázek je spojeno nejen s pojmenováním, ale sporný je i obsah. Zlatá bula sicilská je ale bezesporu jednou z nejdůležitějších a nejvzácnějších listin, které byly kdy českým panovníkům uděleny. Zajímavostí je, že toto privilegium celkem v krátké době upadlo do zapomnění a až s Karlem IV, byl znovu obnoven její třpyt a důležitost.

Pozornost si také zaslouží uzavřená dohoda v roce 1197, která proběhla mezi Přemyslem a Vladislavem Jindřichem. Pokud by k této smlouvě a velkorysému ústupku ze strany Vladislava nedošlo, mohlo být všechno jinak. Protože Přemysl Otakar I. se tak stal panovníkem v Čechách a Vladislav se spokojil s Moravou. Dohoda v takové podobě byla velmi nečekanou a pozoruhodnou záležitostí.

Celková přeměna české země s sebou nesla zdlouhavý, ale přínosný proces. Přišla kolonizace z německé strany, která přinesla mnoho nových znalostí a kultur. Život v zemi se začal pozvolna vyvíjet a stát získával novou podobu. Postupně probíhalo zemědělské osidlování dříve špatně dostupných a hospodářsky neobdělávaných částí Čech. Rozvoj se dostal i do měst, kdy probíhalo budování nových městských zřízení. Do takovýchto míst se soustředilo řemeslo a obchod, což přinášelo ekonomický rozkvět české zemi. S příchodem řemeslníků a obchodu se rozšiřovaly nejen možnosti k prodeji v zámoří, ale i rozvoj a ražba nových mincí, kdy se nejznámější, nejtrvalejší a jednotnou českou mincí se stal pražský groš. Jeho sláva přišla s mincovní reformou Václava II. a udržel se od roku 1300 až do roku 1547.

Českému králi, Přemyslu Otakarovi I. se také podařilo, aby se jeho nástupcem stal právě jeho syn Václav. Korunovace nového krále proběhla v Čechách, v Praze ve Svatovítské katedrále mohučským arcibiskupem, do té doby bylo korunovačním místem město Cáchy. Přemysl Otakar I. tak předal svému synovi do rukou silné, rozvíjející se království, a právě na novém králi, Václavovi záviselo, zda-li významné postavení českého království udrží nebo ještě povýší.

6 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy: český stát a společnost v letech 995-1310*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965.

KALHOUS, David. *České země za prvních Přemyslovců v 10. - 12. století*. I. díl., 1. vydání., Praha: Libri, 2011. ISBN 978-80-7277-492-0.

Libor J., *Časopis Matice moravské*, roč. 110, č. 2 (1991), s. 356. (Žemlička Josef: *Přemysl Otakar I. Panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1990, 368 s.,)

OPLL, Ferdinand. *Fridrich Barbarossa, císař a rytíř*, 1. vydání. Praha-Litomyšl: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-342-9.

VANÍČEK, Vratislav. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek II, 1197-1250.*, 1. vydání. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-273-2.

WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská: podivuhodný příběh ve vrstvách paměti.*, Praha: Argo, 2005, 1. vydání. ISBN 80-7203-682-3.

WIHODA, Martin, kolektiv autorů. *Proměna středovýchodní Evropy raného a vrcholného středověku: mocenské souvislosti a paralely.*, 1. vydání. Brno: Matice moravská, 2010. ISBN 978-80-86488-69-1.

ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců: (Český stát a společnost ve 13. století)*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1986.

ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských: 1198-1253: proměna státu a společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2002. ISBN 80-7106-140-9.

ŽEMLIČKA, Josef, kolektiv autorů. *Přemyslovci: budování českého státu*,. 1. vydání, Praha: Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-352-0.

ŽEMLIČKA, Josef. *Přemysl Otakar I. panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu*,. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1990. ISBN 80-205-0099-5.

ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*., Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-196-4.

7. RESUMÉ

This work is dedicated to the end of the duke era, therefore, to the constant and prolonged power struggle in the Bohemia between the members of the Premyslid dynasty and followingly to the origins of the Royal Bohemia. The last period of the duke era was marked by the reign of the emperor Frederick I Barbarossa. Thus, the work deals with the Frederick's I interventions and manipulations with the events in the country, and also, with his effort to show his power and position in the society.

Particularly, the work is focused on the changes established during the reign of Ottokar I and on his successful gaining of the king's title. Furthermore, it presents the life of this important emperor, the Golden Bull of Sicily awarding, and then, the transformation of the Czech state and its inhabitants caused by the German colonization.

Finally, the work summarizes all the information and findings from the above mentioned era. Simultaneously, it reminds the period of the Ottokar's I reign and his diplomatic abilities. In addition, it highlights the importance of so valuable Golden Bull of Sicily.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Detail hlavy Přemysla Otakara I.

Příloha č. 2: Přemysl Otakar I. Otisk majestátní pečeti z roku 1222

Příloha č. 3: Zlatá bula sicilská – celek listiny

Příloha č. 4: Pod zlatou pečetí vydal římský král Fridrich II. v červenci 1216 tak řečenou Ulmskou bulu, v níž schválil královskou volbou Václava, syna Přemysla Otakara I.

Příloha č. 5: Brakteáty Přemysla Otakara I. ražené od poloviny dvacátých let 13. století

Příloha č. 6: Denáry Přemysla Otakara I. ražené do dvacátých let 13. století

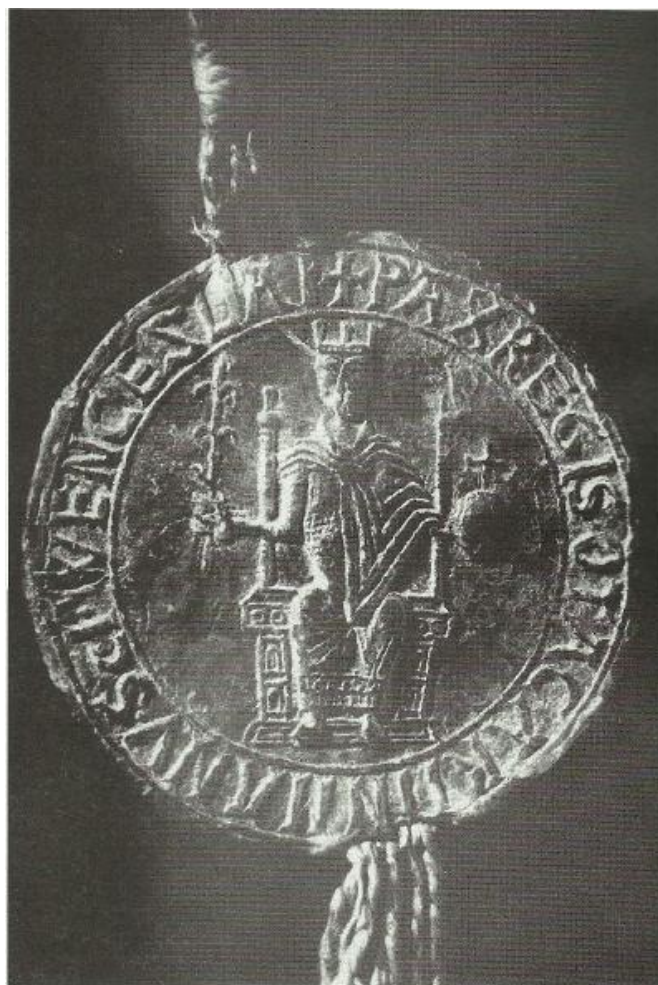
9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Detail hlavy Přemysla Otakara I.

Zdroj: Žemlička J., *Přemysl Otakar I., panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu*. – barevná obrázková příloha č. 27.

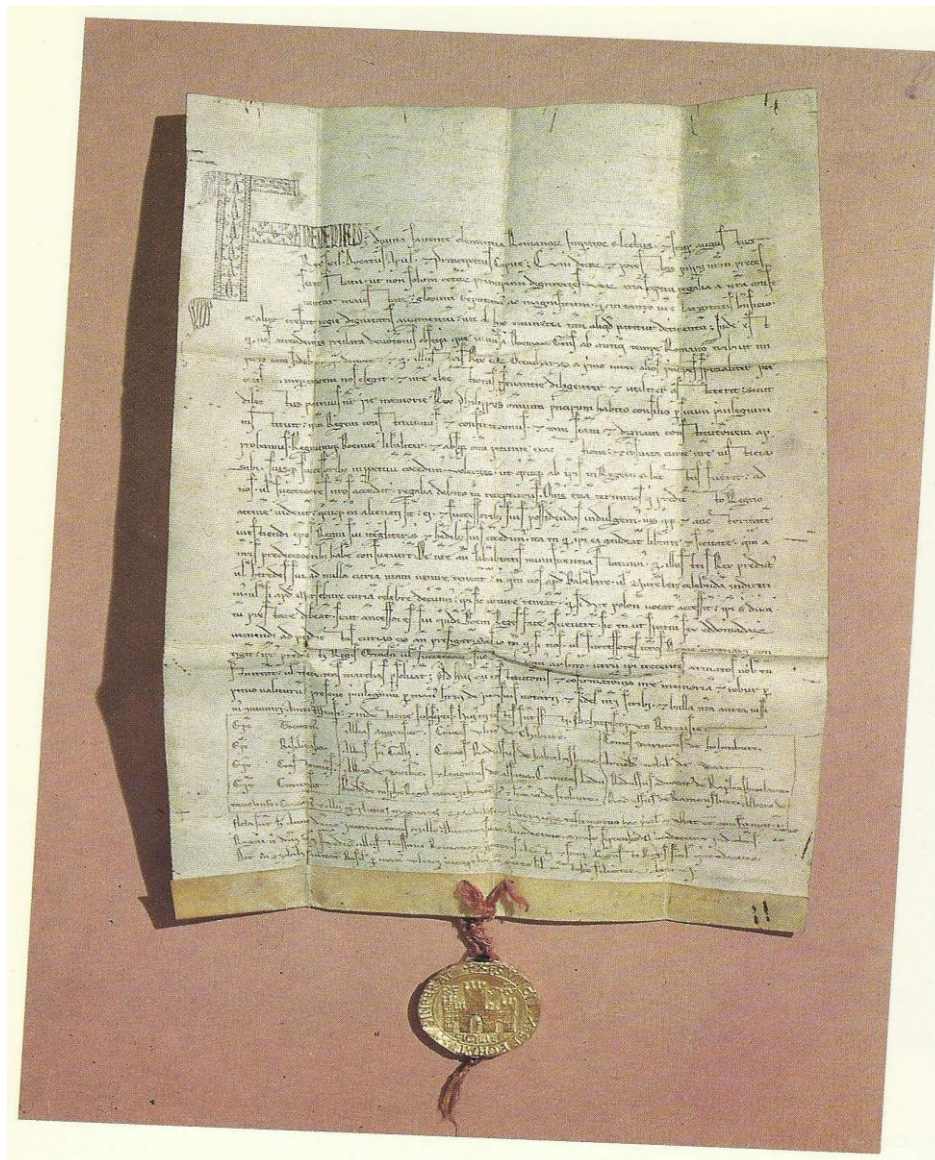
Příloha č. 2: Přemysl Otakar I. Otisk majestátní pečeti z roku 1222

Zdroj: Wihoda M., *Zlatá bula sicilská*. – obrázková příloha č. 23.

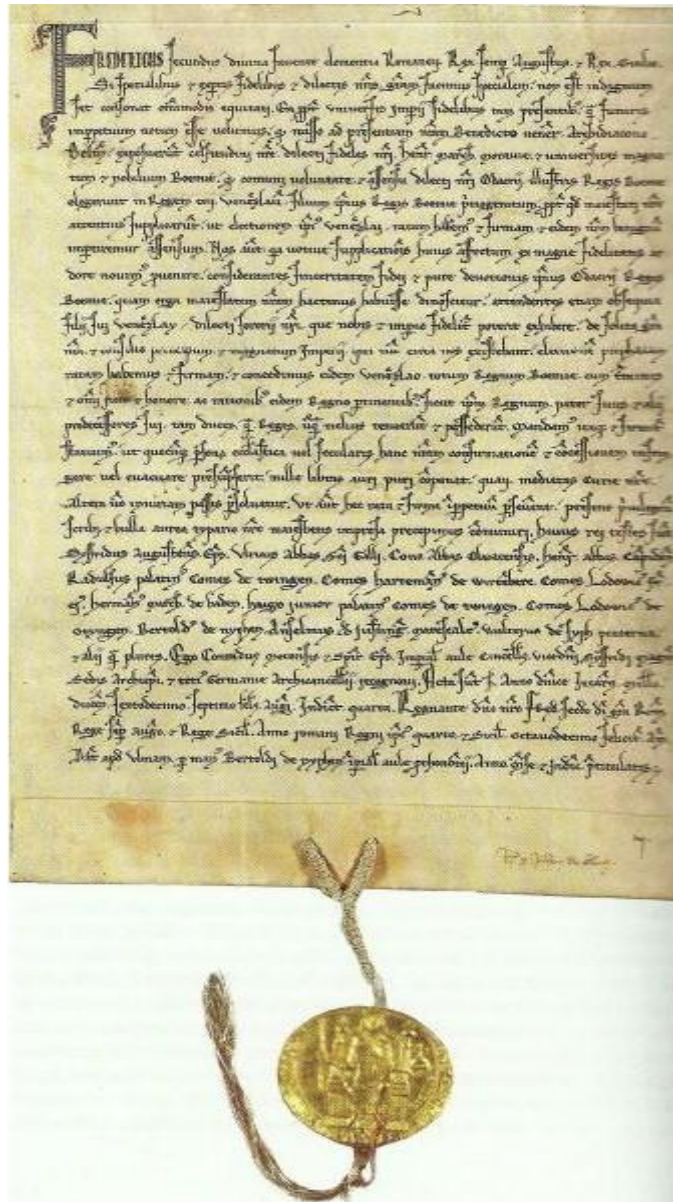

Příloha č. 3: Zlatá bula sicilská – celek listiny

Zdroj: Žemlička J., *Přemysl Otakar I., panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu.* - barevná obrázková příloha č. 7.

Příloha č. 4: Pod zlatou pečetí vydal římský král Fridrich II. v červenci 1216 tak řečenou Ulmskou bulu, v níž schválil královskou volbou Václava, syna Přemysla Otakara I.

Zdroj: Žemlička J., *Přemyslovci: budování českého státu*. s. 298.

Příloha č. 5: Brakteáty Přemysla Otakara I. ražené od poloviny dvacátých let 13. století

Zdroj: Žemlička J., *Počátky Čech královských*. s. 297.

Příloha č. 6: Denáry Přemysla Otakara I. ražené do dvacátých let 13. století.

Zdroj: Žemlička J., *Počátky Čech královských*. s. 295.